

› *Effectieve samenwerking bibliotheek en basisschool*

Voor de leesontwikkeling van kinderen van 4 tot 12 jaar is naast lezen op school ook het lezen in de vrije tijd essentieel. De samenwerking tussen basisscholen en bibliotheken is van groot belang om kinderen een extra impuls te geven ook buiten school te lezen. Kinderen die veel lezen in de vrije tijd hebben profijt van regelmatig lezen, wat onder andere te merken is in woordenschat, Cito-scores en leesmotivatie. Bibliotheken leveren hier op diverse manieren een bijdrage aan. Zoals met de fysieke en digitale jeugdcollectie, informatie voor werkstukken en spreekbeurten, activiteiten en jeugdbibliotheek.nl. Ook de samenwerking met scholen en landelijke programma's als de Bibliotheek *op school* dragen daar aan bij.

Basisschool en bibliotheek essentieel bij voorkomen laaggeletterdheid

Voor de doelgroep jeugd zijn de basisschool en de bibliotheek essentiële voorzieningen om laaggeletterdheid te voorkomen. De scholen bieden goed leesonderwijs om te zorgen dat kinderen kunnen lezen. De bibliotheek maakt hen wegwijs in de wereld van boeken en zorgt ervoor dat kinderen ook willen lezen. Goede lezers die gemotiveerd zijn om te lezen houden vanzelf hun leesvaardigheid op peil, ook nadat zij de school hebben verlaten. De onderwijstijd alleen is echter vaak te beperkt om de taalresultaten te behalen die de scholen nastreven. Scholen kiezen ervoor om samen met de bibliotheek in te zetten op het lezen in de vrije tijd. Op die manier maakt de school gebruik van 'leertijd' buiten school om de taalontwikkeling van kinderen een extra impuls te geven (Broekhof, 2017).

Plezier in lezen, betekent meer en beter lezen

Kinderen die plezier hebben in lezen, gaan meer lezen en daardoor steeds beter lezen. Zo hebben kinderen die in hun vrije tijd veel lezen 70% kans om gemiddeld tot hoog te scoren op een woordenschattoets. Onder kinderen die weinig lezen is dat slechts 30% (Bus et al, 1994). Ook heeft het regelmatig lezen van (uitdagende) boeken een positief effect op Cito-scores (Kortlever & Lemmens, 2012). Een groeiende leesvaardigheid geeft een gevoel van competentie en helpt de leesmotivatie in stand te houden. Daardoor blijven de kinderen lezen en hebben ze daar steeds meer profijt van. Ook zwakke lezers hebben profijt van lezen in de vrije tijd. Zij hebben betere basisvaardigheden (zoals alfabetkennis) dan zwakke lezers die niet lezen in hun vrije tijd (Mol & Bus, 2011). Zie ook de [Leesmonitor](#) voor meer informatie over vrij lezen.

+ Leesmonitor

De [Leesmonitor](#) vertaalt beschikbare (onderzoeks)kennis over lezen, leesbevordering en literatuureducatie naar een breder publiek. Aan de hand van zeven thema's komen de belangrijkste aandachtsgebieden binnen leesbevordering en literatuureducatie aan bod: cultuur, gedrag, motivatie, vaardigheid, leesbevordering, literatuureducatie en digitalisering.

De Leesmonitor is een initiatief van [Stichting Lezen](#), het kennis- en expertisecentrum voor leesbevordering en literatuureducatie. Op de Leesmonitor bundelt Stichting Lezen relevante onderzoekskennis om een representatief beeld te schetsen voor Nederlandse kinderen en volwassenen. Deze kennis is afkomstig uit publicaties van Stichting Lezen, maar ook van onderzoeksinstituten, marktonderzoeksbureaus, universiteiten, wetenschappelijke tijdschriften en andere instanties uit het veld die onderzoek initiëren, zoals de KB.

Gratis lidmaatschap en leesbevordering als kernfunctie

Op 1 januari 2018 waren er bijna 1,7 miljoen kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar in Nederland (CBS, 2018). Gemiddeld is 67% van deze doelgroep lid van de bibliotheek. Ten opzichte van 2017 is het aandeel leden in deze leeftijdscategorie licht gestegen, destijds was 61% van de kinderen van 4 tot en met 12 jaar lid van de bibliotheek (KB, 2019). Om kinderen onder de 18 jaar te stimuleren gebruik te maken van de bibliotheek, zijn zij gratis lid. Daarnaast is 'het bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur' expliciet opgenomen als kernfunctie van de bibliotheek in de [Wet stelsel openbare bibliotheek voorzieningen](#) (Wsob, artikel 5).

Diverse dienstverlening aan jeugd

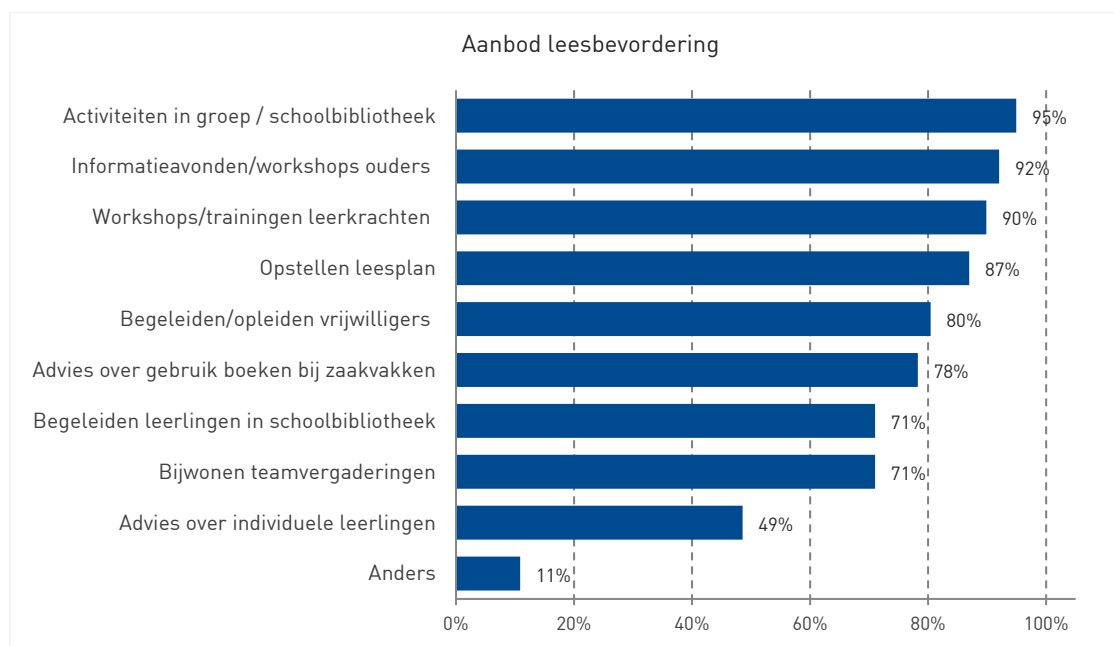
De dienstverlening van de bibliotheken voor kinderen van 4 tot en met 12 jaar is divers. Landelijk is het doel gesteld om de vaardigheden op het gebied van taal, lezen en media te ontwikkelen en daarmee de zelfredzaamheid en zelfstandigheid van de jeugd te versterken. Daar dragen bibliotheken op verschillende manieren aan bij, zoals met de fysieke jeugdcollectie, e-books voor jeugd en informatie voor werkstukken en spreekbeurten. Daarnaast organiseert de bibliotheek activiteiten, is er jeugdbibliotheek.nl en wordt er samengewerkt met scholen. Bijvoorbeeld via landelijke programma's als BoekStart en de Bibliotheek *op school*.

Nauwe samenwerking met het onderwijs

De KB bracht met het onderzoek 'Dienstverlening openbare bibliotheken aan het primair onderwijs 2017-2018' de samenwerking met het basisonderwijs in kaart. Alle (basis)bibliotheken die deelnemen aan dit onderzoek werkten in het schooljaar 2017-2018 samen met het primair onderwijs. Deze bibliotheken verzorgden activiteiten en programma's op het gebied van leesbevordering (voor 75% van de scholen), informatievaardigheden (voor 44% van de scholen) en mediawijsheid (voor 33% van de scholen). In totaal bedienden de bibliotheken in dit schooljaar 5.833 basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs (80% van de scholen in Nederland).

Samenwerking geprofessionaliseerd

De samenwerking tussen bibliotheken en het primair onderwijs is sterk geprofessionaliseerd. In vergelijking met voorheen is er sprake van een structureler en doelgericht leesbeleid en hoger geschoold bibliotheekpersoneel (74% is minimaal hbo geschoold). Ook werken bibliotheken gericht aan de professionalisering van de 'intermediair'. Zo biedt 92% van de bibliotheken in samenwerking met het primair onderwijs informatieavonden over lezen voor ouders aan. Ook organiseert 90% van de bibliotheken workshops en trainingen voor leerkrachten op het gebied van leesbevordering. Daarmee is het aanbod van de bibliotheken voor het primair onderwijs gericht op de 'gouden driehoek' voor leesbevordering: de kinderen, de ouders en de leerkrachten (KB, 2019).

Bron: KB, 2019.

Samenwerking volgens landelijke programmalijn

Naast de reguliere samenwerking werken veel bibliotheken ook samen met het primair onderwijs volgens landelijke programmalijnen, zoals de aanpak de Bibliotheek *op school*. Deze aanpak maakt deel uit van een doorgaande lijn binnen het OCW programma Tel mee met Taal. BoekStart vormt het begin van deze beleidlijn, gevolgd door de Bibliotheek *op school* basisonderwijs en voortgezet onderwijs. De aanpak is ontwikkeld en ingezet door Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek, als onderdeel van Kunst van Lezen. Het doel is om op basis van een aantal vastgestelde bouwstenen samen met scholen de leesmotivatie, taal- en informatievaardigheden van leerlingen te verbeteren. Bibliotheken, scholen en gemeenten werken op strategisch niveau structureel samen aan de taalontwikkeling, leesbevordering en mediawijsheid van kinderen en jongeren.

Samenwerking tussen bibliotheken en primair onderwijs volgens de Bibliotheek *op school*: 3 organisatieniveaus

Bron: de Bibliotheek *op school*, 2018.

Bereik en waardering van de Bibliotheek *op school*

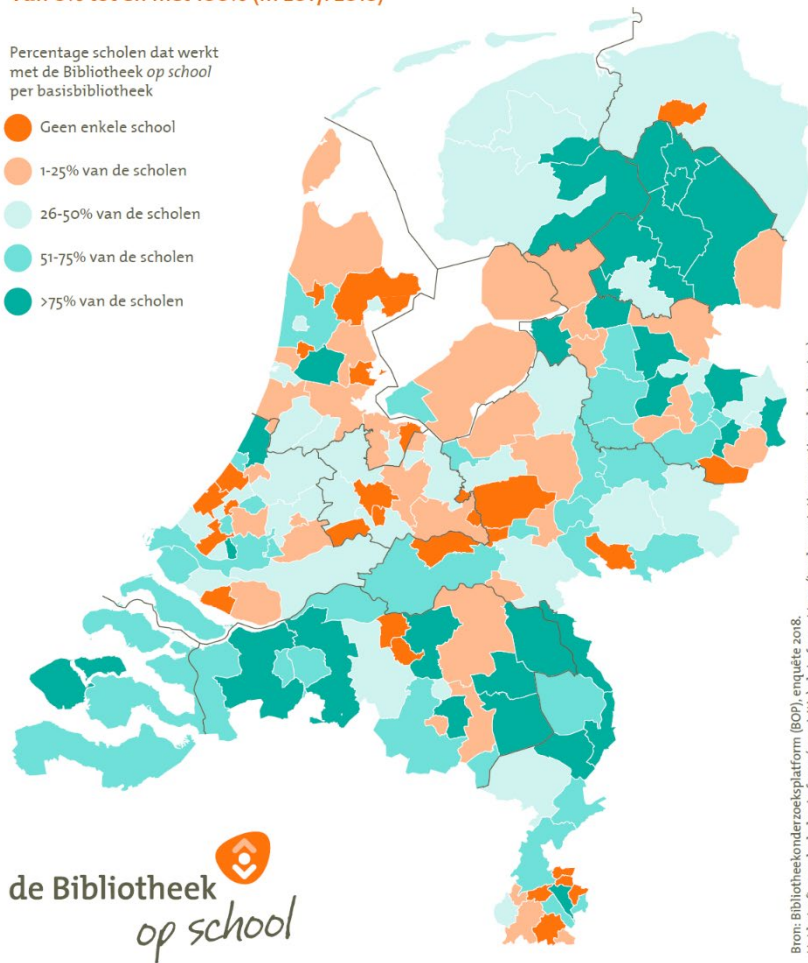
In totaal werd de aanpak de Bibliotheek *op school* in het schooljaar 2017-2018 gevolgd door 128 (basis)bibliotheken. Daarmee zijn in totaal 3.043 scholen bereikt en circa 655 duizend leerlingen (Langendonk & Van Dalen, 2019). Van de leerlingen die een Bibliotheek *op school* hebben en deze wel eens bezoeken, komt 60% graag in de schoolbibliotheek. Circa de helft van deze leerlingen die wel eens in de schoolbibliotheek komen, vindt dat er genoeg leuke leesboeken en/of informatieboeken te vinden (Hartkamp, 2018). Voor basisscholen die deelnemen aan de Bibliotheek *op school* zijn het vergroten van het leesplezier en de taal- en leesprestaties de belangrijkste redenen om mee te doen (Van Grinsven et al, 2014).

De Bibliotheek *op school* po in Nederland

Van 0% tot en met 100% (in 2017/2018)

Percentage scholen dat werkt met de Bibliotheek *op school* per basisbibliotheek

- Geen enkele school
- 1-25% van de scholen
- 26-50% van de scholen
- 51-75% van de scholen
- >75% van de scholen

Bron: Bibliotheekonderzoeksplatform (BOP), enquête 2018. Het betreft zowel scholen in fase 1 (acquisitie) als in fase 2 t/m 4 (implementatie, operationeel en borging).

Bron: de Bibliotheek *op school*, 2019.

+ De Bibliotheek *op school* Pabo

In het schooljaar 2017-2018 is gestart met 3 pilots om samenwerking tussen bibliotheken en de pabo te stimuleren. In het schooljaar 2018-2019 lopen de pilots nog een jaar door en zijn vier nieuwe pabo-locaties gestart met de aanpak.

Binnen deze pilots worden aandacht besteed aan de volgende zaken:

- › Leesbevordering krijgt een structurele toonaangevende plek binnen het curriculum van pabo's en opleidingsdocenten zijn goed op de hoogte van leesbevorderingsactiviteiten en hoe die in te zetten tijdens hun lessen
- › Toekomstige leerkrachten worden voorbereid om te werken met kinderboeken tijdens de lessen
- › De aanpak van de Bibliotheek op school (bouwstenen) wordt structureel onder de aandacht gebracht van docenten en studenten op de pabo
- › De fysieke en digitale bibliotheek op de Pabo is voorzien van een actuele collectie die veelvuldig ingezet wordt ten behoeve van het voorbereiden van stagelessen en voor eigen gebruik
- › De pabo en de bibliotheek werken structureel samen en gebruiken daarbij elkaars expertise
- › De Bibliotheek op school en het belang van lezen worden onder de aandacht gebracht van alle opleidingsdocenten van betrokken Pabo's, zodat lezen ook wordt geïntegreerd in andere vakken dan Nederlands (Langendonk & Van Dalen, 2019)

Effecten van de Bibliotheek *op school*

Uit onderzoek naar de effecten van de aanpak Bibliotheek *op school* blijkt dat het landelijke leesbevorderingsprogramma effectief is in de strijd tegen laaggeletterdheid. Kinderen op scholen die de aanpak volgen, lezen meer en hebben een betere leesvaardigheid dan kinderen op scholen waar geen speciale aandacht is voor de boekencollectie. Zo scoren de leerlingen op scholen die deelnemen aan de Bibliotheek *op school* significant hoger op begrijpend lezen dan leerlingen op andere scholen (Nielen & Bus, 2016). Uit onderzoek naar de effecten van de schoolbibliotheek op het leesgedrag van niet-westerse migrantenleerlingen blijkt dat er een positief effect is op de woordenschat. Daarnaast vonden de leerlingen lezen na verloop van tijd belangrijker dan leerlingen op een school zonder schoolbibliotheek (Kleijnen, 2016).

Positieve effecten zichtbaar met Monitor de Bibliotheek *op school*

Met de Monitor de Bibliotheek *op school* worden de activiteiten op school en het leesgedrag en leesplezier van leerlingen jaarlijks in kaart gebracht en gevolgd. In de Monitor wordt ook ingegaan op de mate waarin de Bibliotheek *op school* wordt ingezet en de effecten die dit heeft op de leesvaardigheid van de leerlingen. Zo blijkt dat leesbevorderende activiteiten een positieve invloed hebben op de leesfrequentie en het leesplezier van de leerlingen. Ook noemen leerlingen met een actieve Bibliotheek *op school* meer verschillende tipgevers voor leuke boeken en kennen zij meer manieren om aan boeken te komen (Hartkamp, 2019).

Ondersteuning voor zwakke lezers

Met de pilot Aangepast lezen en Makkelijk Lezen Plein in de Bibliotheek *op school* is nader onderzocht wat er nodig is om het leesplezier van leerlingen met een leesbeperking te bevorderen. Deze pilot is opgezet omdat de reguliere collectie van de Bibliotheek *op school* niet voldoende aansloot op de behoefte van kinderen met dyslexie of grote leesmoeilijkheden. Kinderen maakten kennis met de gesproken boeken van Stichting Aangepast Lezen op Daisy-rom of via [Superboek](#), karaokelezen met [Yoleo](#) en de Makkelijk Lezen Plein-boeken. De start met een luisterboek stimuleert de overstap naar het fysieke boek. Het gebruik van de juiste materialen en manieren, geeft zwakke lezers weer plezier in lezen. Ook de leerkrachten zien de materialen als een belangrijke toevoeging om kinderen op een leuke manier te begeleiden in het leesproces (Geevers et al, 2014 & Van der Aa et al, 2016).

Bronnen

- › Aa, W. van der, Faber, J., Geever, M. (2016). *Aangepast lezen en MLP in de Bibliotheek op school - Een vervolgpilot van de KB, uitgevoerd door Bibliotheek Den Bosch en ProBiblio.*
- › Broekhof, K. (2017). *Meer lezen, beter in taal.* Utrecht: Sardes, in opdracht van Kunst van Lezen.
- › Broekhof, K. (2015). *Bibliotheek op school verbetert leerprestaties.* Basisschool management 07 / 2015.
- › Bus, A.G., IJzendoorn, M.H. van, Pellegrini, A.D. & Terpstra, W. (1994). *Van voorlezen naar lezen: een meta-analyse naar intergenerationele overdracht van geletterdheid.* Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs, 10/3, p. 157-175.
- › CBS, Statline (2018). *Bevolking; generatie, geslacht, leeftijd en migratieachtergrond.*
- › Geever, M., Aa, W. van der, Faber, J. (2014). *Aangepast lezen en MLP in de Bibliotheek op school - Een pilot van het SIOB, uitgevoerd door Bibliotheek Den Bosch en ProBiblio.*
- › Grinsven, V. van, Groothees, A. van, Elphick, E. (2014). *Rapportage Omnibusonderzoek Directeuren Primair Onderwijs en Voortgezet onderwijs.* Utrecht: DUO Onderwijsonderzoek, in opdracht van Kunst van Lezen.
- › Hartkamp, J. (2019). *Monitor de Bibliotheek op school – Landelijke analyse basisonderwijs 2017.* Amsterdam: DESAN Research Solutions.
- › Kleijnen, E. (2016). *Route to reading: Promoting reading through a school library: effects for non-Western migrant students.*
- › Koninklijke Bibliotheek (KB) (2019). *Dienstverlening openbare bibliotheken aan het primair onderwijs 2017-2018.*
- › Kortlever, D.M.J. & Lemmens, J.S. (2012). *Relaties tussen leesgedrag en Cito-scores van kinderen.* Tijdschrift voor Communicatiewetenschap, jrg.40, nr. 1, p.87-105.
- › Langendonk, A. & Dalen, G. van (2019). *Feitenrelaas | Kunst van Lezen.*
- › Mol, S.E. & Bus, A.G. (2011). *Lezen loont een leven lang: de rol van vrijetijdslezen in de taal- en leesontwikkeling van kinderen en jongeren.* Levende Talen Tijdschrift, 12/3, 3-15.
- › Nielen, T. & Bus, A.G. (2015). *Leesmotivatie stimuleren: Bibliotheek op school onder de loep.* JSW, 8/99, 6-9.
- › Nielen, T. & Bus, A.G. (2016). *Onwillige lezers: Onderzoek naar redenen en oplossingen.* Delft: Stichting Lezen.
- › Stichting Lezen (2018) *Leesmonitor: Vrij lezen.* Geraadpleegd op 28-11-2018.